

Anförande av Dr Magnus Ranstorp, forskningschef vid Centrum för Asymmetriska Hot och TerrorismStudier (CATS) vid Försvarshögskolan.

Folketingets Rättsutskott, 24 februari 2011.

Mina damer, herrar, politiska ledamöter.

Jag är mycket tacksam och hedrad för inbjudan till dagens hearing om antiterrorlovgivning och den förändrade terrorist hotbilden mot Danmark. Jag har ett positivt och negativt budskap i dag i relation till titlen på mitt upplägg: Negativ när det gäller hotbilden och positiv när det gäller lagstiftningen.

Hotbilder är färskvaror. De är ständigt föränderliga. Globaliseringen har gjort att våldsbejakande budskap och kontakter pulserar i realtid. Hoten kommer också sällan vakuumpförpackade – vi måste tänka i termer av operationella bälten i en globaliserad värld. Första danska terrorcellen – Glostrup fallet – och sista terrorsaken med Jyllandsposten – illustrerar målade kopplingen mellan båda våra länder. Från Bektasevic till de fyra svenskarna i den senaste terrorsaken.

Som ni vet har Sverige – som varit förskonade från terrordåd – lite av en skyddad vik i en stormig värld – vaknat upp till mardrömsscenariot av en misslyckad självmordsbombare på Bryggargatan i Stockholm den 11 december 2010. Planen var djärv och involverade en bilbomb och att Taimour Abdulwahab al-Abhdaly skulle stationera ut olika sprängmedel på olika platser innan han själv skulle spränga de sex rörbomber med splitter som satt runt hans mage. Han satte ner rygsäcken med sprängmedel och spik eftersom något var fel. Många dödsoffer kunde skördats på Stockholms motsvarighet till Ströget den dagen. Turen var på vår sida. Den enda som dog var han själv.

Tre dagar efter bombdådet så släppte SÄPO sin rapport om våldsbejakande islamistisk extremism där man preciserade antalet extremister som var föremål av intresse i terroristsammanhang. Enligt SÄPO finns det 200 individer som är av intresse; 80 procent är socialt sammanlänkade; det är ett storstadsfenomen och över hälften bor i Stockholm. Självmordsbombaren i Stockholm fanns inte med på listan över 200. En av huvudpersonerna kring det nätverk kring Brandbergen mosken är en viss Farid som figurerade i David Headley-saken som en av kontakterna som Ilyas Kashmiri uppmanade Headley att uppsöka inför Jyllandsposten attacken. Utöver Farid gav Kashmiri honom två kontakter i Derby, England. Farid avböjde inbjudan eftersom han ansåg att SÄPO övervakade honom.

För SÄPO hade det redan varit en mycket intensiv höst. SÄPO höjde terrorberedskapen den 1 oktober efter att man upptäckt indikationer på att övervakade individer visade operationell aktivitet mot svenska intressen. Det är intressant att det nyinrättade NCT (Nationellt Center för Terrorhotbedömning) spelade en avgörande roll i att generera bedömningen som låg till grund för höjningen av terrorhotnivån. Denna höjning omgärdades av en bredare terrorhotsnivå som primärt riktade in sig på Tyskland, Storbritannien och separat mot Frankrike. Hotet kom från Pakistan. Efter förhör med två tyska fängslade individer som rest till Pakistan talade man om en Mumbai-liknande attack mot tyska parlamentet.

Bakom kulisserna arbetade SÄPO och PET intensivt och målmedvetet med att följa den terrorplan som blev grund till arresteringen av de tre terrormisstänkta dagarna innan 2011. Det var en exemplariskt välgenomförd gemensam operation då två olika underrättelsesystem med olika lagstiftning fogades samman i förberedelse och under operationens utveckling och inför rättsprocessen. Tre individer är fängslade åtalade för terrorbrott och en fjärde individ som var med

under resan men hoppade av halvvägs förväntas utvisas till Danmark inom en kort tid. Det danska rättssystemet får ta ställning till omfattande bevisföring som enligt om man ska tro media omfattar 97 skott; två vapen varav ett automatvapen och 200 plastikstrips att binda händer med. Utöver övervakningsmaterial så vittnar beslagen om en Mumbai-likande incident – enligt min mening så finns stora förutsättningar att denna incident kan kopplas i något led till Ilyas Kashmiri och är den incident som var del av den omfattande terrorhotshöjningen inom Europa i september 2010. Intressant nog var den inte grunden för SÄPO:s höjning av hotnivån.

Innan jag vill dra några slutsatser för Danmark av dessa incidenter så låt mig understryka att hotbilden mot Danmark är välkänd. Fyra terroristrättegångar på fyra år och fyra terror försök mot Jyllandsposten och Kurt Westergaard på 1 ½ år – allt detta talar sitt tydliga språk. Denna terror hotbild har intensifierats den senaste tiden och omfattar ytterligare terrorplaner – många som hittills inte blivit offentliga dels eftersom de skedde utomlands och dels eftersom de är föremål för utredning och sekretess. Hotbilden som blivit föremål för rättsutkrävande åtgärder och offentlighetens ljus ger inte en rättvis bild av den ganska omfattande hotbild som vilar över Danmark både riktat mot landet men också medborgare och olika danska beskickningar utomlands. Eftersom mycket av detta sker i det fördolda så vill jag ge PET under ledning av Jakob Scharf och Frank Jensen en stor eloge för det enormt professionella arbete som PET utför dagligen i jakten på terrorister inom och utanför Danmark men också i det förbyggande arbete som pågår som legat till grund att Danmark är välrustat när det gäller en nationell handlingsplan och motståndskraft mot terrorism.

Den senaste framgången har lett till ökad samordning mellan PET och SÄPO. Det skarpa läge Danmark levt under har föranlett stor operationell erfarenhet. Anekdotiskt är det passande att referera att brittiska kollegor har skämtsamt poängterat till PET att säkerhetsläget är mer skarpt mot Danmark än mot Storbritannien. För ett land som har haft 235 terroristdömda sedan 2001 och med 20 terrorplaner med 8 allvarliga sådana talar detta också sitt tydliga språk.

Vilka slutsatser kan vi då dra av dessa dansk-relaterade fall för terrorismens utveckling och omfång av hot som riktar sig mot just Danmark?

1. Den första observationen handlar om resemönstret av individer som vill ansluta sig till global jihad. Själva omfånget av individer som mäklats in i terrorkretsar och ansluter sig till olika konfliktmiljöer ökar avsevärt. Det är den gemensamma nämnaren i alla de svenska fallen jag nämnde tidigare. Förutom Glostrup och Vollsmose fallet som omfattade homegrown terrorism så är den gemensamma nämnaren mellan de olika fallen, från Glasvej, Said Mansour, somalierna som attackerade Westergaard, det resemönster och koppling till utländska konfliktmiljöer som Pakistan och Somalien. Det är ett liknande resemönster som återfinns i Tyskland där 220 medborgare – många konvertiter – rest till Pakistan för att ansluta sig till olika extremistrelser. Enligt BfV och BKA har 70 tränat i träningsläger och 40 stridit mot ISAF. Även om resemönstren inte är av samma omfång som i Tyskland så hade tre av fyra individer i senaste fallet rest till Pakistan; en av de arresterade har varit ute i omfattande perioder i Waziristan och är också den individ som man anser utfört spaning på potentiella måltavlor i Köpenhamn. I fallet med Taimour Abdalwahab så visar indikationer på att han erhållit omfattande utbildning om sprängmedel i ett träningsläger i Mosul i Irak. Att Taimour frekvent ansökte om nytt pass borde ha varit en varningsflagga för svenska

myndigheter. Från SÄPO:s sida anser man även att brittiska myndigheter har ansvar för att man missade Taimour eftersom han uppehöll sig i Luton de senaste åtta åren.

2. En komplicerande och mycket allvarlig faktor är Ilyas Kashmiri och hans organisation 313 brigaden inom Harkat-ul-Jihad al-Islami (HuJI) som sedan sju år tillbaka har kopplingar till al-Qaeda. Faktumet att han lovat att utverka hämnd mot Jyllandsposten är en ytterst allvarlig aspekt eftersom Kashmiri brukar lova vad han håller. Han har erfarenhet, kontakterna och oavbruten vilja att attackera väst och det innebär ytterligare att JP och andra danska offentliga måltavlor som blev föremål för tidigare spaning av Headley förblir högprioriterade måltavlor. Sedan 2007 då Kashmiri flyttade träningsläger från Kotli, Kashmir, till norra Waziristan, har han varit operationellt mycket aktiv och är ansvarig för terrorplanerna som föranledde höjning av hotbilden förra hösten. Det har också att göra med säkerhetstrycket mot al-Qaeda ledare i Waziristan med drönarattacker och viljan av vara relevant som terrororganisation.
3. AQAP (al-Qaeda i arabiska halvön) och deras engelspråkiga tidskrift INSPIRE har också tydligt markerat att Jyllandsposten och Westergaard är en prioriterad måltavla. Även om de fokuserar på attacker mot civila luftfarten så är detta ett ytterligare orostecken bortom konkreta fall att JP är över överskådlig framtid en prioriterad måltavla.
4. Brittiska MI5-chefen Jonathan Evans varnade i höstas för en ökad tendens av en s.k. 'boomerang'-effekt av somaliska al-Shabaab anhängare som reser ner för att strida och eventuellt riktar sin verksamhet tillbaka mot sina europeiska hemländer. I Storbritannien har vi sett att det inte bara är somalier som attraheras av konflikten utan även över hundra individer med olika nationaliteter. Faktum att Danmark har haft två somalier med danskt medborgarskap som rest till Somalia och utfört självmordsattacker illustrerar faran i denna utveckling och att mycket återstår att hjälpa somaliska föreningar att motverka extremism och rekrytering till al-Shabaab. Möten inom EU (i samråd med USA som har liknande utveckling) där samverkan med somalier står högt på agendan påvisar vikten av ökad samverkan inom och mellan länder som brottas med likartad problematik. De som återvänder är ofta mer hårdförda och tröskeln för våldsdåd har trubbats av.
5. Terroristgrupper påvisar både dålig och god operationell konst att förbli under underrättelsetjänsternas radarskärmar. En intressant företeelse är hur svenska terrorismstänkta bott tillsammans från olika konfliktkontexter. I Sverige bodde Kashmiri:s kontakt Farid tillsammans med Muhammed Moumou, ledare under Abu Musab al-Zarqawi's AQ i Irak; en av de häktade svenskarna i JP-fallet bodde tillsammans med två dömda al-Shabaab terrorister som dömdes av tingsrätten men vars dom överklagats för närvarande i hovrätten. Även om detta underlättat SÄPO:s arbete så brukar identifieringen av terrorismstänkta vara svårare – de påvisar enorm kunskap och vetskap om att kommunicera säkert både genom låg- och hög-teknologiska verktyg. Uppfinnesrikedom var påfallande redan innan 11 september 2001 då ett ofta använt verktyg var s.k. elektroniska deaddrop – gemensamma hotmail konton med delade lösenord och meddelanden skickades aldrig utan skrevs i draft format. Internetkafeer, publika platser där man anonymt kan få tillgång till Internet-uppkoppling som på bibliotek och Wifi zoner skapar nya möjligheter, nya förmågor för lösa strukturer och planläggning. Terrorister byter idag erfarenheter för att dölja sina digitala spår. På de danska extremisthemsidor jag analyserat fanns det dolda chatrooms som man bara fick tillgång till om man var känd med personliga referenser. Globalisering har skapat enorma nya digitala ytor med social media som gör det svårt att följa med i realtid.

Ett exempel på hur svårt det blivit är fallet med Lars Dukajev, den enbenta tjetjenska boxaren, som inte hade ID-kort, kreditkort eller något identifierbart och det tog över en vecka innan BT, inte säkerhetstjänster, lyckades identifiera honom. På en mer avancerad teknisk nivå så har al-Qaeda strukturer påvisat osedvanlig kunskap kring kryptering av e-mail och filer som innehåller överlappande lager av avancerad kryptering. T.om INSPIRE förser intresserade med krypteringsnycklar för att kommunicera med webbredaktörerna.

Vad innebär då allt detta sammantaget för eventuella lagändringar? Låt mig understryka ett principiellt övergripande svar på denna fråga. Efter att tagit del av Justitite ministeriets redogörelse om erfarenheterna med lagstiftning i förbindelse med anti-terrorpakke I och II (2006) så delar jag konklusionerna att väldigt lite revidering bör göras till existerande verktyg. Lagstiftningen fungerar övergripande väl. De ger de adekvata verktyg som gör att PET kan effektivt och systematiskt störa ut terrorplaner och lagföra terrorismstänkta. På sätt och vis har utsattheten och höga hotbilden gjort att PET rutinmässigt integrerar sina olika strukturer mer effektivt. Över tid så anser jag att PET blivit bättre på att förbereda operationer och rättssaker mot åtalade terrorister. Ledstjärnan i detta arbete är att det inte handlar om att hitta på nya lagar när de existerande fungerar väl utan att bättre använda de existerande verktyg och teknologi vi har, att bli bättre på att byta information med varandra och att på mer riktat sätt hantera riktat sätt hantera resandeproblematiken.

- 1) Som Doukajev-fallet illustrerar, tillsammans med resemönstret till konfliktzoner, så får säkerhetstjänster allt svårare att identifiera möjliga hot då det involverar medborgare inom EU som reser under radarn in och ut till olika konflikthärdar. Vissa har argumenterat att det borde finnas eventuellt skäl, som Gilles de Kerchove, EU:s terrorkoordinatör, föreslår att EU på sikt förbjuder terrorträning utomlands. Det kan vara ett frestande tilltag. Jag vet att svenska justitieministeriet tittat på om dansk lagstiftning ger större möjligheter att ingripa mot sådana resor men kommit fram till att den inte täcker in mer än svensk lag. Som justitieminister Beatrice Ask påpekat "om vi ska börja införa reseförbud eller förbud att resa till vissa länder då har vi kommit från ett öppet samhälle." Därför anser Ask att det inte finns planer för lagändring. Jag anser inte heller det finns skäl att göra det i Danmark.
- 2) För att förbättra insynen för säkerhets- och underrättelsetjänster över resemönster är det av särskild vikt att EU kommissionen nu föreslagit ett EU passagerardatasystem – PNR – med mandat från minst 12 medlemstater. Det är ett begränsat förslag eftersom Spanien, Frankrike och icke minst Storbritannien drev ett mer omfattande förslag om alla resor – inte bara utomeuropeiska flyg men också de inom Europa. Kostnaden för internationell flygtrafik kommer att kosta 220 miljoner euro för EU:s medlemstater. Om man inkluderar interna flyg inom EU så tredubblas kostnaden. Under förslaget så begränsas flygpassagerardata till terrorärenden och grov kriminell verksamhet – först hålls data i en månad och sedan anonymiseras den och hålls ytterligare i fem år. EU kommissionär Cecilia Malmström understryker att det utöver terrorutredningar omfattar grov kriminell verksamhet som narkotikasmuggling. Enligt henne så konfiskerar Belgien 95% av all narkotikasmuggling genom PNR systemet och 65% i Sverige. Det finns naturligtvis anledning att beakta mänskliga rättighetsaspekter i dessa PNR förslag men jag anser att det skulle underlätta för danska myndigheter att få en operativ lägesbild i förebyggande syfte och under terrorutredningar för att kartlägga resemönster och rutter. Förslaget om PNR och flygpassagerardata har redan

väckt kritik och kommer leda till skarp debatt inom EU parlamentet men också säkerligen till ytterligare safeguards när det gäller den personliga integriteten upprätthålls, etc.

- 3) Den tredje aspekten som berör möjliga lagstiftningsområden berör problematiken kring anonyma betalningskort för mobiler samt publik Internet-åtkomst. Framförallt de anonyma betalningskorterna skapar problem för underrättelsetjänster – någon form av registrering av vem som köpt betalningskort vore säkert önskvärt. Lagstiftningen måste ju anpassas efter den enormt snabba teknologiska utvecklingen. Att skapa robust terrorlagstiftning som tacklar finansieringen av terrorism är viktigt eftersom finansiering av terror ger goda nätverksanalyser och insikter i hur terrorstrukturer ändrar sig. Men det är svårt att binda finansiering till konkret utförande av terror i många fall. Internet området är ytterligare ett område man fokuserat på om det är möjligt att stänga ner sajter eller eventuellt kriminalisera besök på vissa extrema sidor. Det finns allt för stora avgränsningsproblem i detta och det är kontraproduktivt och allt för stor inskränkning i den personliga friheten. Underrättelsetjänsterna använder signalspaning som ett av de mest effektiva medlen att spåra strukturer och individer (för att bygga nätverksanalys) och därför är det bättre att lämna dessa sajter orörda.
- 4) Sverige införde dagarna innan en ny lag om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskild allvarlig brottslighet tillika lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Eftersom jag inte är jurist så är det svårt för mig att bedöma om det skulle ge någon komparativ fördel att införa för Danmark som inte existerande lagstiftning möjliggör. Dock finns det en principiell frågeställning kring EU:s listning av terrororganisationer där PKK listas men inte al-Shabaab. Det går inte att separera ut olika delar av en organisation som använder terror och där de sociala, politiska och militära delarna är sammanvävda, såsom Hamas, Hizballah (där terrorn är en del av iranska underrättelsetjänsten) eller PKK och problematiken kring Roj TV. Logiken i listning systemen är inte alltid klarsynta eller optimala.
- 5) Slutligen, Danmark har en solid antiterrorlagstiftning som utvecklats och det är positivt att rättspraxis som är under ständig utveckling gått igenom alla rättsinstanser (vilket inneburit att flertal straff skärpts av Högsta Domstolen och i vissa fall har individer friats). PET har själva förespråkats viss ökad parlamentarisk översyn och kontrollmekanism i sin verksamhet vilket är ett sundhetstecken på demokrati och öppenhet som symptomatiskt präglats deras verksamhet i det förebyggande arbetet att stärka Danmarks motståndskraft mot terrorism. Således finns det få anledningar att inskränka eller utöka existerande lagstiftning som fungerar väl utöver mina tidigare förslag. Vad som behövs är en debatt om hur man skärper kontrollmekanismer kring överskottsdata och instanser som ombudsman som allmänheten kan vända sig till i olika säkerhetsärenden för att stärka rättssäkerheten.

Magnus Ranstorp

e-mail: magnus.ranstorp@fhs.se

BIOGRAPHY – MAGNUS RANSTORP

As Research Director at the Center for Asymmetric Threat Studies (CATS) at the Swedish National Defence College, he has directed two major research projects in last 5 years, funded by Civil Contingency Agency, one on radicalisation processes and counter-radicalisation policies within Europe and one on CBRNE terrorism. Dr. Ranstorp have also lead a Cabinet assignment on radicalisation (2008/9); a SIDA-funded project on counter-radicalisation efforts in Indonesia (2009); and a Armed Forces HQ study on forecasting terrorism in 2018 (2008).

Prior to CATS, Dr Ranstorp was the Deputy and later Director of the world-renowned Centre for the Study of Terrorism and Political Violence at the University of St Andrews. Since 1994 he was largely responsible with other colleagues for the unparalleled reputation CSTPV gained worldwide before and after 9/11.

Dr Ranstorp is the author of *Hizballah in Lebanon* (Macmillan, 1997) and editor of *Mapping Terrorism Research* (Routledge, 2006); *International Terrorism and Unconventional Weapons* (Routledge, 2009); and *Understanding Violent Radicalisation* (Routledge, 2010). He has also published peer-reviewed chapters as well as articles in *Colombia Journal of International Affairs*, *Mediterranean Politics*, *RUSI Journal* and many other academic journals.

Dr Ranstorp is on the advisory board of several peer-reviewed international academic journals, most notably *Studies in Conflict and Terrorism*; *Dynamics of Asymmetric Conflict*; and *Civil Wars*.

Dr Magnus Ranstorp is internationally recognised as a leading expert on Hizballah, Hamas, al-Qaeda and other militant Islamic movements. During the course of his field research Dr Ranstorp interviewed most of the senior leadership as well as the rank-and-file of Palestinian Hamas in Gaza, West Bank, Amman and Beirut and the Lebanese Hizballah movement in Beirut, Bekka valley and in southern Lebanon. His work on the behaviour of the Hizballah movement was recognized by Israeli media in March 2000 as among the contributing factors leading to the decision by the Israeli government to withdraw from southern Lebanon. It was preceded by a 3 year secret back channel between Hizballah and Israel (publicly revealed in 2000).

Dr Ranstorp have briefed many senior government and security officials from around the world and lectures regularly to most major universities, think tanks and intergovernmental organisations. In 2003, he was invited to testify before the 9-11 Commission in its first hearing. Both before and after 9/11, he was a consultant on terrorism issues to CNN and its investigative unit assisting on stories in the Middle East, Europe and Latin America. On 12 September 2001 Dr. Ranstorp briefed CNN's Chief International Correspondent Christiana Amanpour on terrorist training camps in Afghanistan and the link between Pakistani ISI and al-Qaeda.

In the Middle East and North Africa, Dr Ranstorp have made briefings to several Middle Eastern governments, military and civilian agencies in: Lebanon; Jordan; Israel; Egypt; Libya; Bahrain; Saudi Arabia, UAE. In 2008 he visited the Saudi rehabilitation prisons where he met and interviewed al-Qaeda members caught in Iraq on suicide-missions as well as Saudi Guantanamo detainees. In 2007 he was also the only European and civilian invited to lecture in a high-level CENTCOM conference held in Abu Dhabi on the role of special operations

(SOC) before several Gulf states royal families and SOC representatives from across the Middle East and the United States. He has also taught at the Special Operations University at Fort Hulburt in the United States.

In 2006 Dr Ranstorp was invited to join the European Commission Expert Group on Violent Radicalisation, an official advisory body on all matters relating to violent radicalisation and recruitment of extremists within the EU. In 2007 he was invited to join the European Network of Experts on Radicalisation and he is an invited member of the BKA-led initiative European Expert Network on Terrorism Issues. Since 2009 he has been a Senior Fellow at the Homeland Security Policy Institute at the George Washington University.

He is an elected Fellow of The Royal Swedish Academy of War Sciences.